

ЛОМЕНЕ (ПОДАВАНЕ) ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ

№ 45. ЕСЕННО ЛОМЕНЕ ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ В МЕСТНОСТТА „ЛЕЛЯ ПАДИНА”, ТАМ ИЗЛИЗА ДЕМОНИЧЕН БИВОЛ

Василка Пенелова: Като дойдъе време да се заговява ей-тука, Леля падина, нали ви казах, ай тия хора излизаха тува, та раздаваха, ръзбиръш ли, палеше се свещи и събирът се, разнасят хляб, кой к'вото е направил. И там йедът и си раздадът за здравичките, ръзбиръш ли. А сега ний си го правиме наш'та махалъ, нали ви казах къдъе си го правиме сега ние там, наш'та махалъ. Там на шошето близо.

Яна Зарева: А тука преди дето е било, коя е тази къща?

В.П.: Нъе, то къща няма тука. То зад дерето на баба ти Ана, кат' минеш, върри (над – бел.зап.) фасула.

Я.З.: И там, там за здравичките?

В.П.: Нали ви казах, нали ви казах, че там, Леля падина й викат, едно време там излизал някъв бивол ношно време.

Я.З.: Така ли?

В.П.: Не ви ли казах? Да, яс така знам. Тъебе не ти ли казах? На Данайела, на Данайела (Даниела Кузманова от етноложката експедиция – бел.зап.) май казах.

Димитра Перпелова: Когато йе бил тука татъо Христъо главеник [...] главеницата и тогава... (Свършва касетата, има нарушения в логичния ход на разговора, продължава на другата страна – бел.зап.).

Я.З.: Да, и там е била какво?

В.П.: Там излизал бивол.

Я.З.: Къде там излизал? Горе-долу.

В.П.: Е тука знам, Леля падина. Нъли ти казах къде е Леля падина. Тука, дъето баба ти Ана.

Я.З.: Където баба Ана?

В.П.: А.

Я.З.: Там излизал бивол?

В.П.: Ми разправят, че тука излизал.

Д.П.: Виж сига, ага..., кака ти и бабана...

В.П.: Състра ни.

Д.П.: И единя дъен отиват на сватба.

В.П.: Да бе, яс им го разправях вчера.

Д.П.: Каза ли?

В.П.: Да. Мъ кажи де, кажи, че друго можеш да кажеш.

Д.П.: И оттука дойдоха и смъе лъегнали и оттука съ задава...

В.П.: Мъ яз помня, бъе. Я хим го казах.

Д.П.: Голям гърм.

В.П.: И бяло, също кат' булка. Ми яз помня.

Д.П.: И минова през...

В.П.: И прозореца ни бъеше един малък, нъе тоя, нъе той прозорец и т'ва тьерасаса я нъемаше и сичко съ си виждаше, и липаса я нъемаше. И там видяхме, ага се скри от она къщата на баба ти Ана нататък съ скри, какот' беше.

Я.З.: Това нещо?

В.П.: Да.

Д.П.: И отива пред магазина, дъето Куртюски.

В.П.: Сяда на пейката.

Д.П.: И съ завъдъва там и сяда на пейката.

Я.З.: Ама то какво е, то едно ли..., като невяста?

Д.П.: Като чувъяк, като булка, като булка.

В.П.: Сичко в бяло.

Я.З.: И какво?

В.П.: То яз т'ва забравих да им кажа вчеръ.

Я.З.: И какво? И сяда на магазина? И какво става?

В.П.: Сяда на пейката.

Я.З.: На пейката?

В.П.: То чунки е имало пейка тогава там. О-о, ние мога да разбера.

Я.З.: И докога е седяло там?

Д.П.: Еми следили я, то, който я видел, дотам са я следили, щом пее петела и съ изгубова.

В.П.: То изчезва.

Я.З.: Изчезва. А друг такъв случай да помните?

В.П.: Друг не знаеме.

Д.П.: Нема какво да помниме, мота.

В.П. (понижава глас): К'во да ти кажа, виж сига, мари, тоя, дъето ни разправяха, му излизала кокошка на чешмана. Той е на дворън. Върри го питай.

ААО, с. Югово 1998, файл ZUG12A17.doc. Инф. Мария Иванова Пенелова, р. 1923 г. в с. Югово, обр. II отд., земеделие; Димитра Иванова Перпелова, р. 1910 г. в с. Югово, не знае до кога е учила, земеделие. Зап. Яна Зарева на 28.07.1998 г. в с. Югово.

№ 46. ЕСЕНЕН МОМИНСКИ ОБИЧАЙ ЗАВЪРШВА С ЛОМЕНЕ ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ

София Славова: Да ти разкажа за чумата сега знам пак.

Латинка Пасева: Разкажи за здравичките, как едно време раздаваха...

С.С.: Ами раздаваха. Раздаваха, едно време, сбираха у наша леля, то у дъесо са..., дъесо има чет'ри крави, там живееше наша леля, на баща ми сестра. И там..., то са къща...

Л.П.: Йесенско време.

С.С.: То са къща не съ сбирали, ъмъ там запомних и яз като дъете, ти не помниш, Латино, запомних и яз като дъете – от цяло село ходеа момичета, по десят-петнайсе момичета, в село, колкото момичета има.

Григор Григоров: А момчета?

С.С.: Момчета ние, само момичета. И ходиха от къща на къща, мъ курдисани, вие сте видели какви носии. Тогава носиа накива носии и лятно време да е, и топло да е, с такива дрехи. Със вълъените. Курдисани момичета, ъмъ нагиздени, и ходят по село и от цяло село на ката къща ходят, кой какото му се отдяля от сърце. И брашно, и трахан, ний едно време место ориз трахана, свахме лимец, и мелъехме, и трахана жъ дадът, и фасуль жъ дадът, и пари жъ дадът и н'ва жъ го сберът от цяло село и жъ изпекът много фурни хляб. И фъф съботънъ въечер, е тука съ съберяха, дъето е сега Съветосо градина. Т'ва беше места, ниви. И се събираа сва, колкото е разстояние со Съветасъ ливади, то тогава бѣше големо село, от край до край бе пълно хора. Цяло село, от сяка къща има чувяк, и си е направил хляб, носи. Пък и нямало нищо, дъено го съ сбирали в на къща, и тѣе съ изпекли хлябове и пари нъ единно съ събрали, зъмат адин т..., брав. Адно ягне, заколят го за курбанъ и..., и туа го ломеха. И цяло село го покусанъва. И ляб са изпекли и тѣе, и сички наломят, ма и от вся..., ката къща чувяк има там и ломят.

Г.Г.: За какво ломят?

С.С.: За здравичките, за здравичките. И фъф нѣделя във църквана има служба, попън служи и сичкине момичета колконъ съ носят петохлябие, нали знайш како е?

Г.Г.: Не.

С.С.: Пет хляба. Пет хляба във аднъ тавъ жъ го..., тънъели му казваме ние, тънъели, ако са петнайсе момичета, петнайсе момичета носят хлябове, по пет хляба адно..., адно на момиче. И такива работи.

ААО, с. Югово 1997, файл E20.doc. Инф. Латинка Костадинова Пасева, р. 1937 г. в с. Югово, обр. 7 кл., земеделие; София Костадинова Славова, р. 1925 г., обр. 7 кл., земеделие. Зап. Григор Хар. Григоров на 27.07.1997 г. в с. Югово.

№ 47. ЛОМЕНЕ ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ В СЪБОТА ПРЕДИ КОЛЕДНОТО ЗАГОВЯВАНЕ

Яна Иванова: Друго за къщата на Елена, какво е имало?

Мария Радкова: Какво ѝе имало?! Ми стара къща, турци ся, какво да имало. Здравички, ѝедно време тье ломьеха по т'ва за здравичките, та София (Славова – бел.зап.) ви е казала. Вийе сте записали.

Я.И.: Къде?

М.Р.: Тука, къкто си ѝе Съвьета (сградата на Кметството – бел.зап.), нали има места, по т'ва време ѝесентъ, по Димитровдъен, жъ испекът хляб и такова, и ние жъ направиме булгур. И жъ постъелят там, мисаля, ний му казваме, и някой съ се окичили и ломят. За здравичките.

Я.И.: Ъмъ т'ва на кой ден?

М.Р.: Еми фъф събота.

Я.И.: Събота?! На кой ден?

М.Р.: Ми идът там, нали, който ще да е ден. Га съ заговява. За здравичките.

Я.И.: Когато се заговява?

М.Р.: Да. За Колада.

Я.И.: Ъмъ преди т'ва или след Заговяването?

М.Р.: Приди Заговяването го правъеа. Т'ва София го ѝе казала, нийе вчъера там сидяхме, та ми казваше, че казвала за т'ва.

ААО, с. Югово 1997, файл 20A12.doc. Инф. Мария Костадинова Радкова, р. 1923 г. в с. Югово, обр. 6 кл., земеделие. Зап. Яна Иванова на 29.07.1997 г. в с. Югово.

№ 48. ОБЩО ЛОМЕНЕ ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ И ПО МАХАЛИ

Есенско време га дойдеше, като се пребере от къра сядбата – картофе, сичко, и фанеха, та сберяха, изпечаха много ляп; и под культурнан дом, дено седите, нали има полянка. И в адна къща си определят, же щат да изпекат лябан. И там ше го накордят отделно си. Като се наредят (хлябовете, които всички са донесли – бел. зап.), килим ставаха. Това го казват „За здравичките”. Да са здрави хората. Мож' да носиш млекце, отвар (извара – бел.зап.), чес ориз. И сядат сичкине, и сякой седне, си се наранят: „Късни, мари, ти от мосо!”.

Есенцко време сяка махала се сбере. Стори си няко лапче, и ше излезе тука на пътя, пак за здравички се ломи.

ААО, с. Югово 1997, файл Sofka118.doc. Инф. София Христева Гаговска, р. 1915 г. в с. Югово, обр. IV отд., земеделие, клисарка. Зап. Албена Їорданова на 23.07.1997 г. в с. Югово.

№ 49. ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ СЕ ЛОМИ В ДЕЛНИК

Григор Григоров: Къде се ломи за здравичките?

Мария Калайджиева: На кръстопът. Винаги, есенско време.

Г.Г.: А около някой празник ли?

М.К.: Не, не. Се гледаме да е делник, да не е празник, защото си се дава тогава за здравичките. А когато е празник, когато е празник, като го подадеш, си го даваш за празника, съ зъстъпва, пък когато е дельник, си го даваш за когото си го нарекъл.

Г.Г.: А постно, постно ли се ломи?

М.К.: Не.

Г.Г.: Може и блажно?

М.К.: Може. И със млекце, и със сиренце.

Г.Г.: А курбан не се праи?

М.К.: Не. Курбанъ не съм чувала сега дъ съ праи зъ здраве, за здравичките.

ААО, с. Югово 1997, файл F78.doc. Инф. Мария Димитрова Калайджиева, р. 1934 г. в с. Югово, обр. 7 кл., картонажен цех, булчинска украса. Зап. Григор Хар. Григоров на 21.07.1997 г. в с. Югово.

№ 50. МЕМОРАТ ЗА ЛОМЕНЕ ЗА ЗДРАВИЧКИТЕ

Латинка Пасева: И еднъ годинъ к'во праиха, разкажи, де!

София Славова: Разкажи го пак ти!

Л.П.: Разкажи го ти, ти захвана вече, айде.

С.С.: Правиха, то го..., я го съм забравила. То беше скоро, то не е отдавна.

Л.П.: То не пак е много скоро, как' Мария още бѣха...

С.С.: А тогава, ходиа, сбираха, сбираха. Лора, Лора бѣше, Мария наша бѣше.

Л.П.: Как' Стояна Златкина бѣше.

С.С.: Стояна Златкина бѣа неженени.

Григор Григоров: Разкажете ми все пак какво става!

Л.П.: Много бѣха и тогава, и тогава запомних последнѣть пѣть тука, га...

С.С.: Ми тогава пак събраха тѣй от цяло село и пак..., нѣ знам кѣдѣ го пѣкоха, Латино, лябѣт.

Л.П.: Ми дѣе да знам кѣдѣ го пѣкоха!

С.С.: Он'ва кѣдѣ го сбираха у тянѣо Велика Начов.

Л.П.: То кой ги сбираше, та ги...

С.С.: Тяно Велико ги сбираше.

Л.П.: Той бѣше организатор.

С.С.: Той бѣше. То той хи бѣше организирал. И какото остане накрая, брашно, васуль, пари, вълна даваха, който тогава имаха овце, агльци му викаме ние, сега пешкири има, пѣк тогава нѣемаше пешкири, лѣси им казвахме, агльци, агльци подаряват за здравичкине и он'ва момичета да си го разделят накрая, малко... ломят, колкото..., на колкото остане, накрая си го разделят.

ААО, с. Югово 1997, файл E21.doc. Инф. Латинка Костадинова Пасева, р. 1937 г. в с. Югово, обр. 7 кл., земеделие; София Костадинова Славова, р. 1925 г., обр. 7 кл., земеделие. Зап. Григор Хар. Григоров и Яна Зарева на 27.07.1997 г. в с. Югово.